

Pek muhterem Başvekil İsmet Paşa hazretlerine

Paşa hazretleri,

Askeri, Bahri, Mali, Fenni, Ticari, Siyasi, Hukuki, Smaî,
1 2 3 4 5 6 7 8
Edebî, tarihinizin vesikalarnı asırlardan beri saklıyan 25
9
kubbeli Sultan Ahmet hazinesi evrakı faciasını gazetelerde okumuşsunuzdur. Me'mur komisyonun Defterdar Beyde mahfuz teskeresine göre lüzumsuz zannedilen vesikalar satılığa çıkarılmış ve daha bir çok defterlerin de imhasında mahzur olmadığı dercedilmiştir. Komisyon ilmi, medeni, barsi noktai nazar değil, (muamelei resmîyeye yaramak ve yaramamak itibarile) evrakı faideli ve faidesiz diye ayırmıştır. Rivayete göre dört yüze karip sandık ve balya dolusu vesikaları okkası üç kuruştan Bulgaristana satmıştır. Demek ki Türkiyenin en zengin hazinesi evrakının misli imha edilmiştir.

Devletin koskoca müze idaresi, tarih encümeni ve sekiz on tarih ve arşiv mütehassısı olduğu halde kimsenin re'yi sorulmamıştır. Yani lüzumsuz sanılan, mütaaffin denilen o kıymetli vesikalarnı bu gün resmî muameleye yaramasa bile yukarıda sayılan dokuz noktai nazar itibarile pek mühim olacağına inanılmamıştır.

Paşam,

1 — Bu milletin askeri tarihi yazılmamıştır. Fakat asırlardan beri Ordu defterleri, Askeri emirleri, muhasara ve yol jurnalları bu malzende şimdiye kadar saklı duruyordu.

2 — Vergi, emlak, nüfus, bütçeler gibi mâli anasır tarihleri yazılmamıştır. Fakat vesikaları saklı duruyordu.

3 — Fün'un ve Maarif tarihleri yazılmamıştır. Fakat vesikaları saklı duruyordu.

4 — Sanayii nefise şubelerile Türk evlerinin, bahçelerinin tarihleri yazılmamıştır. Fakat vesikaları duruyordu.

5 — Kâğıt, mürekkep, mühür, imza, cilt, ebru tarihleri yazılmamıştır. Fakat vesikaları duruyordu.

6 — Ziraat, ticaret, sanayi, maadin işleri tarihi yazılmamıştır. fakat vesikaları duruyordu.

7 — Siyakat, divanı, rık'a yazılarının tarihi yazılmamıştır fakat vesikaları duruyordu.

8 — Türk kanunlarile nizamlarının tarihi yazılmamıştır fakat vesikaları duruyordu.

9 — Türk köylerinin, Türk aşiretlerinin, Türk şehirlerinin ve bin yıllık Türk adlarının tarihleri yazılmamıştır. Fakat vesikaları duruyordu.

Şimdi bu vesikaların bir kaç yüz bini uçmuştur. Daha bir çok defterlerin de imhasına ayrıca karar verilmiştir. Yakında bu da olacaktır. Paşam, bu defterleri niçin müzeye vermeyipte ateşe yakacağız? Vahşi miyiz?

Satış ve imha faciasını Evkaf mahzenleri, bahriye mahzenleri, Adliye, Dahiliye, ... mahzenleri de tekrar edecektir. Bu, ne müthiş haldir?

Bin yıllık vesikaları satan bir cemaati garp medeniyeti kendi âilesine kabul eder mi?

Evvvelâ bu sözümde, sonra size takdim ve pak vicdanınıza arzylediğim âtideki vesikaların lüzum ve kıymetinde Avrupa ülemasının zerre kadar şüphesi varsa idanına razıyım.

Bulgaristana taşınan balyeler içinden düşen bu vesikaları sokak çocukları toplamış ve tesadüfen bendenize **yirmi kuruşa** satmıştır!

*
*
*

1 — Huzurunuzda beğenmediğimiz Türk vesikalarından bir tek tanesini bile kemali ehemmiyetle dünyanın en ilmi mecmualarından birine derceden Viyana darülfünunu profesörlerinden (Kireliç) in ilân eserini takdim ediyorum. İbret!

2 — Vamberi nin Türk vesikalarna dair mütaleasını âtide yazdım. Dünyanın en salâhiyettar adamları (Türklerin eski vesikaları pek mühimdir) deyolar. Bizim komisyon (vakti geçmiştir, müteaffindir, yerde sürükleniyor) diyerek imha ediyor. Avrupa ise bunları medeniyet âbideleri deye teşhir ediyor!

3 — Dört yüz sene evvel Budapeşte Vâlilerimizin Türkçe ve Macarca tahrirat ve emirlerini Macar akademesi, hayret ve tazim ile bir kaç sene evvel neşretti.

4 — Profesör Karaçon, bizim işe yaramaz denilen müteaffin vesikalarımızdan beş yüzünü muazzam bir cilt halinde neşretti ve Türk milletinin asaletine takdirler yağdırdı. Bu eserin bir cildi bizim Darülfünunda mahfuzdur.

5 — Türklerin Peştedeki teşkilâtı medeniyesine dair Türk vesikalarını Almanca neşrettiler.

6 — Macar fünun ve târih akademesi, eline geçen pek az vesikayı (22 adet) birkaç sene evvel medeniyet âlemine neşretti. Eski Türklerin ne medeni bir kavim olduğuna bu vesikalar, kâfi derecede şehadet ediyor dedi ve bunları Türkçe metinleri ve Almanca tercemelerile beraber fevkalâde nefis mecmua halinde bastı. Halbuki bu 22 vesikamız binlercesi bizim mahzende idi.

*
*
*

Cesur sözleri seven pak vicdanımızdan cür'et alarak arz ediyorum. eğer ilmen, tarihen, medeniyeten intihara karar verdikse

bunları niçin Londra, Paris, Berlin ve Peşte akademilerine milyonlara satmayıpta dört beş yüz liraya Bulgar fabrikasına teslim ediyoruz!

*
* *

Bulgarlara satılırken yere düşen ve sokak çocukları tarafından yirmi kuruşa bendenize verilen mühim vesikalardan:

Bunların arzından evvel Profesör Vamberi'nin (Geletizemle) mecmuasında (1903 senesi) yazdığı Türkçe mütaleasını derc ediyorum:

«Biz Macarlar kendi tarihlerimizi ve münasebatı coğrafyamızı izah için Türk vesikalarından nevi nevi faide görüyoruz. Tüklere şükranımızın sebeplerinden birisi Türklerin Macaristanı zapt vaktinden kalma (vergi ve sair hâsılatı miriye defterleridir).

Bu resmi vesikalar, Macaristanın iki yüz seneden daha evvelki hallerini, nüfusunu, ziraatini, ticaret ve sınaatini bildiren takrirat ve tafsilâtı havi olup geçmiş zamanımızın aynasıdır.

Bu Türk vesikalarının emsali dünyada kolay kolay bulunmaz.

Zira, ovakitler Türk me'murları her şehrin, her köyün, her mahallenin evlerini nüfusunu, hububatın

1 2 3
eins ve miktarını bile kemali dikkatle yazmışlar ve fevkalâde kıymetli istatistikler bırakmışlardır.)

Halbuki bizim komisyon böyle (hububat) kayıtlarını görünce arpa ve buğday hesabının tarihçe ne ehemmiyeti vardır diye hübhüm vermiştir sanırım.

*
* *

Mezkûr vesikalar

1 — Üç yüz elli sene evvelki bir askeri vesika: 1096-1099-1101 senesi Viyana seferine dâir parçalanmış (yol masarifi defteri); bundan hangi tarih kitabı bahseder? Bu ne mühim vesikadır? Hangi askeri müverrih buna muhtaç değildir?

2 — Uygurca anahtar: Dünyada ancak üç müze ile yalnız Ayasofya kütüphanesi (kadim uygurca) metinlere maliktir.

Şimdiye kadar bir Türk âliminin uygurca metinleri halle yarayacak bir anahtar yaptığı meçhul idi. İşte bu vesika o müşkülü hallediyor. Bu, nasıl satılır? Komisyona göre uygurcanın hiç ehemmiyeti yoktur! Çünkü maliyeye taalluku bulunmaz!

3 — Zirhlî Orhaniyenin 1286 senesine âit mühimmat defteri: Buda (Bahriyeye âittir, çürüktür, maliyeye taalluku yoktur) denilerek satılmıştır. Belkide hiç görülmemiştir.

4 — Sırbıstanda ilk fethettiğimiz (Niş) kalesine dâir kayıtlar.

5 — Gazi mihal evladının (Pilevne) de vakfına ait bir kayıt.

6 — 1134 senesine ait ve Hatice sultanın mühürlerle defterdarlığa irsal edilen fevkalade mühim bir mutbak defteridir. bunlar o devirde Türk yemeklerinin envanı, hububat, eşya fiyatlarının tarifelerini gösterir. Türk senayi ve harsi itibarile pek mühim olan bir mutbak defterinin komisiyonca demekki hiç kıymeti yokmuş. Kim bilir böyle ne kadar (mutbak defterleri) uçtu gitti.

7 — 1148 senesine ait (defterdar) ve sair mühim maliye memurlarının mühürlerle vergi nişanlarını hâvi bir lâvha. Mühürcülük sanatı ve maliyecilik noktai nazarından buna kıymet biçilir mi? Tarih kitaplarımıza bu vesikaların bir danesi geçmemiştir.

— Diğer vesikalar arasında meşhur Türk edibi şeyh Galibin evlatlarına verilen bir ferman ve tersane mesarifine dair bir icmal ve saire vardır.

Paşam Elime geçen vesikaların yalnız unvanları hamiyetli yüreğinizi tutuşturmağa kâfidir.

Netice

Paşa hazretleri, bizi beynelmilel ilim aleminde pek küçük düşürecek ve düşmanlarınıza ip ucu verecek bir harekettten kurtarınız. Bunun için de:

1 — Bütün dâirelerin mahzenlerinde lüzumsuz zannedilen evrak ve defterleri müzeler idaresine devrettiriniz. Bu büyüklüğü siz yaparsınız.

2 — Tarihi evrak ve defter satışını men için iki satırlık kanun yaptırınız.

3 — Lütfen Bulgar sefirile görüşünüz, âsârıkadimenin iadesi beynelmilel kâidedir. Eğer iadesine imkân yoksa on binlerce vesai ki kâğıt fabrikasında hamur olmadan, bâri (Bulgar arşiv) dairesine naklettiriniz.

4 — Vesikalar okkası üç kuruşa Bulgarlara verileceğine ekalli on kuruştan alacak Türkler hazırdr. Fakat hazineci evrak satılır mı?

5 — İstanbula teşrifinizde muhtelif mahzenlerde yatan Türk vesikalarının hâli harabisini müsaade buyurulursa bizzat iraeve cüret edeceğim.

6 — Kıymeti bilinmeyip atılan türk ebrülerinin Avrupada yüzlerle liraya satıldığını arz için nûmuneler takdim ediyorum.

17/5/931

Muallim
M. Cerdet

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlere İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNIST0103503